

Illusztráció sorozat mesékhez sokszorosító grafikai technikával

Kovács Anikó

Nyíregyházi Főiskola
Képi ábrázolás, 4.évfolyam

Szepessi Béla István, grafikusművész főiskolai docens, intézetigazgató

Műleírás

Az illusztráció nyomtatott szöveg szemléltetését, kiegészítését szolgáló kép, rajz, fénykép, ábra. Ez a műfaj évezredek óta jelen van a művészetben és napjainkig hatalmas fejlődésen ment keresztül. A könyvillusztráció, mely az alkalmazott grafika egyik speciális formája maga a könyv világát jeleníti meg, ábrázolja a szöveg tartalmát, kifejezésmódban mindig alárendelve a szövegkörnyezetnek és képileg támogatva azt. A könyvillusztrációnak ma is fontos szerepe van az olyan képi megjelenítésekben, amelyek igénylik a művészi intuíció kifejezésmódját, tehát verseskötetek, képregények, gyermekkönyvek, ifjúsági regények és a tankönyvek sem nélkülözhetik ezt a kifejezésformát.

Az illusztráció leginkább a gyermek és ifjúsági irodalomban van jelen, s ezért a minőségét is rendkívül fontosnak tartom. Az illusztráció a költői alkotások, a klasszikus és mai irodalom karaktereit, cselekményeit, tájait, gondolatait, az emberi élet teljességét jelenítheti meg a képzőművészet legőszintébb eszközével: a rajzzal. Seregnyi kiváló képzőművésznk kötelezte el magát e műfajjal, és vált művészi tevékenységével a költők, az írók társszerzőivé. A magyar kultúra számára különösen fontos volt a könyvillusztráció műfaja a 19.-20. században. Az ötvenes-hatvanas években éppenséggel olyan alkotók újították meg a magyar grafika illusztráció művészetét, mint például: Csernus Tibor, Kondor Béla, Lenkey Zoltán, Gross Arnold, Würtz Ádám, Gyulai Líviusz és Rékassy Csaba.

Az illusztráció műfaja közel áll hozzám, mivel az irodalmi szövegek, mint például a versek és a mesék telis-teli vannak fantáziadús, ötletes elemekkel, amelyeket sokszor tovább szoktam gondolni, gyakran ihletet is meríteni belőlük. Az illusztráció leginkább a gyermek és ifjúsági irodalomban van jelen, s ezért a minőségét is rendkívül fontosnak tartom. A munkáim elkészítéséhez olyan technikát választottam, amiben leginkább otthon érzem magam, ez pedig a linóleummetszet.

Az illusztrációim elkészítéséhez a linóleummetszést választottam, mivel a linóleum könnyen megmunkálható, sajátsága hogy egyszerű, stilizált ábrázolást kíván, lehetőleg sima vonalakkal, nagyobb foltszerű felületekkel, a rézmetszettel ellentétben kevésbé részletező. Alig százéves történetével a linóleumnyomat az egyik legújabban felfedezett, mégis vitathatatlanul a legelterjedtebb grafikai technika. Nem tudni pontosan, ki kísérletezhetett elsőként a linóleum nyomódúcként való felhasználásával, de feltehetően Németországban használták először plakátok és más alkalmazott grafikai alkotások nyomtatásához 1890 körül.

A linóleum-ipari felhasználása miatt- a korai időszakban alábecsült helyzetben volt, mint grafikai hordozóanyag, és ez egyben komoly akadályt gördít a művészi felhasználás eredetének kutatása elé.

Az illusztrált mű végül a népmese lett, mégpedig 10 mese Benedek Elek gyűjtéséből. Benedek Elek műveivel az óvodában és az általános iskola alsó évfolyamaiban is sokszor találkozhattunk. Több mint 150 kötetes életműve fontos része a pedagógiai, nevelői filozófiájának, programjának. A népmese gazdag és tartalmas, gyermeket és felnőttet egyaránt kielégítő olvasmány. Az olvasókat minőségi élményekhez igyekezett juttatni, műveiben jelentős szerepe van a folklórnak, ezért is választottam az ő műveiből, illusztrációk készítéséhez. Benedek Elek meséinek a világa hasonló, a szereplők sem annyira változatosak, a legtöbb történetben sárkányok, tündérek, királyfik, királylányok, lovak szerepelnek, mégis megpróbáltam úgy kiválasztani a történeteket, hogy minél változatosabb karaktereket és képi világot tudjak megjeleníteni.

Jankalovics

A történet végén Jankalovics kecskebak formájában szarvazza fel a banyát és lányát. Ebből a meséből a bivalybőrbe varrt királynő képe ragadta meg a képzeletemet. Végül Jankalovics kecskebak figuráját ábrázoltam, aki a történet végén az egyik szarvára felkapta a gonosz banyát, a másik szarvára pedig a banya leányát. A kecskebak alakjával fogtam össze a szereplőket, aki a királynő felé tornyosul.

Varjúkirály

A varjúkirály című mesének azt a jelenetét választottam, amikor a szegény ember a két tehenével szántja a földjét, majd hatlovas hintáján megjelenik a varjak királya azzal a kéréssel, hogy adja oda a teheneit a katonáinak. Az égi katonákat antropomorf lényekként

szándékoztam bemutatni. Az egy fellelként kavargó alakoknak álarc szerű csórt adtam az arcukra és tollakat a kezükre, mintegy madár jelleget kölcsönözve nekik, de mégis megtartva az emberi formájukat.

Az aranyréten

Az aranyréten című történetben a mese két főhőse, Erős Péter és Erős Mihály nekiállnak elpusztítani a katonákat, akik úgy ellepték a rétet, mintha csak a földből nőttek volna ki. A két főhős egyszer csak meglátja, hogy egy nagy szövőszék előtt ül egy vén boszorkány, aki szövö a katonákat.

„Bementek a sátorba, s hát a vén boszorkány csakugyan ott ül a szövőszéken, hányja-veti jobbra-balra a vetélőt s minden vetésre tíz katona ugrott ki a földből”

Nagyon megtetszett a mesének ez a szürrealisztikus jelene, hogy hogyan lehet katonákat szőni. Először a katonák alakjait kezdtem el kidolgozni, sok egyforma figurát akartam létrehozni melyek mechanikusan lépkednek ki a szövőszékből, szorosan egymáshoz kapcsolódva egy nagy egységet alkotva, hogy érzékeltessem másodlagos szerepüket a történetben.

Tündérkopac

„Azzal csak megfuvint egy sípot s egy szempillantásra annyi szárnyasállat kerekedik össze, hogy a szem nem volt képes bélepní. Mert közmént legyen mondvá, az óriás a madarak királyá volt. Egyszeriben elészöktet egy sereg varjút s megparancsolja nekik, hogy öljenek meg egy bivalyt. Még ki sem mondtá, egy nagy bivalybőr feküdt a földön kiterítve. Az óriás nagy szorgosan belévarrtá az ifjú párt s meghagyta a varjaknak, hogy vegyék a hátukra s meg se szusszanjanak, míg az üvegvárhoz nem érnek.”

A mesének ezt a részletét választottam illusztrálásra. A fő motívum az óriás, ahogyan a bivalybőrbe varrja az ifjú párt. Mivel a kompozíciót nem akartam túlsúfolni, nehezen áttekinthetőre készíteni, ezért a bivaly és a az ifjú pár szerepét elhanyagoltam a képen, az óriás alakja lett a kép témája is.

Mezőszárnyasi

A Mezőszárnyasi című történetben egy öreg király három lányának kiszabadítására indul három legény, akik közül a legkisebbet segítő tanácsokkal látja el a nénje. Nénje szavára

hallgatva, a legkisebb fiú egy bolyhos, sánta csikót választ az aranyparipák helyett. A csikóból aranszörű paripa lesz, ami elviszi az ég kovácsához, majd az ólomhídhöz, ahol összeakad a hétfejű sárkánnyal. A sárkány elpusztításának motívuma a mesében háromszor jelenik meg, Mezőszárnyasi először az ólomhídnál találkozik a hétfejű sárkánnyal, majd a rézhídnál a tizenkétfejű sárkánnyal majd végül az aranyhídnál a huszonnégyfejű sárkánnyal. A mesének azt a részletet ábrázoltam, amikor a sárkány átmegy a hídon, majd megütközik Mezőszárnyasival.

A táltos kecske

A táltos kecske című mesében egy dali pásztorlegény mérgében a kecskéjének hajítja az apjától kapott botját, ami egyszer csak eltűnik a föld színéről. A legény a bot után indul, de csak egy nagy lyukat talál, amin bemegy és egy másik világot talál, ahol a réteken aranyfű termett, a vizekben aranyhalak úszkáltak, az erdőkben aranytollas madarak fütyültek. A pásztor nyakába veszi a földalatti országot, elér egy rézvárhoz, egy ezüstvárhoz és egy aranyvárhoz, mindegyik várból kiszabadít egy királylányt, amit egy sárkány tart fogva. Majd a kiszabadított királylányokkal elindul, hogy visszatérjen a saját világába. Amikor megérkeznek a lyukhoz, nem tudják, hogyan jussanak fel, de hamarosan kecskemekegést hallanak. A legény megkéri a kecskéjét, hogy segítsen őket kijuttatni.

A griffmadár

„Mennek hazafelé, repült a griffmadár, verte a levegőt rettentő nagy szárnyával, hogy csak úgy zúgott-búgott belé, hanem a királyfi, mit gondolt, mit nem magában, elővette a könyvecskét, kinyitotta, belétekintett s hát, halljatok csudát, abból a kicsi könyvecskéből egy aranszörű ménes ugrott ki. Hat lába volt minden paripának s szárnya. Ahogy kiugrottak a könyvecskéből, szálltak, repültek ahánya, annyifelé.” A mesének ezt a jelenetét ábrázoltam.

Gyöngyvirág Palkó

Ebből a történetből az anyókát, Palkót és a tündéreket emeltem ki. A Törpeország királyának leányát jelképező gyöngyvirágot az anyóka kezébe helyeztem, az anyókát a kép jobb oldalára, mellette áll Palkó, aki a tündérekkel próbál megburkozni. Mivel a tündérek ebben a mesében gonoszak, ijesztőbb külsőt próbáltam nekik kölcsönözni. A képen két csoportba helyeztem a tündéreket, Palkó fölé, és a kép aljára. A Palkó fölötti tündéreket egy körbe próbáltam összefogni, ez a csoport egy fekete foltként bukkan elő a fehér körből, még az alsó részen

levő tündérek világos foltot adnak a képen. A kép háttére itt is szürreális, az anyóka alakja ornamentális motívumokból bontakozik ki.

Rózsa királyfi

A Rózsa királyfi című történetben egy király országát elfoglalja a kutyafejű király, így neki és három fiának menteniük kell életüket. A három fiú elindul világgá, egy sűrű erdőbe érnek, ahol megegyeznek, hogy elindulnak háromfelé. A legkisebb, Rózsa királyfi addig ment még egy palotához nem ért. Bement a palotába, ahol nem talált senkit sem, leheveredett egy ágyra, amikor nagyot döndült a kapu. Kinéz az ablakon, hát látja, hogy jön hét óriás, magasabb a legmagasabb toronynál. Ebből a meséből az óriásokat és a várost ábrázoltam. Az órásokat barokk korabeli ruhában jelenítettem meg, igyekeztem mindegyiküknek külön karaktert adni, és a város aprólékos kidolgozásával érdekesebbé tenni a kép felületét.

A fazékfedő

A fazékfedő című történetben egy király elküldi három fiát, hogy keressenek magukhoz való menyasszonyt. Útjuk során a királyfiak betérnek egy öregasszony kunyhójába, aki vacsorát ad nekik és szállást estére. Másnap reggel mindegyiküknek ad egy piros almát, azzal a tanáccsal, hogy csak olyan helyen vágják fel, ahol víz van. A két legidősebb fiú nem így tesz, csak a legkisebb királyfi fogadja meg az öregasszony tanácsát. Mikor felvágta az almát, egy szépséges leány pattant ki belőle, akit megitatott vízzel, így életben maradt. Még a királyfi bement egy városba, hogy ruhát hozzon a szép leánynak, addig felültette egy fára, hogy senki meg ne lássa. Egyszer csak egy cigányasszony meglátja a leányt, felmászik hozzá és beletaszítja a kútba. Az illusztrációmon, a fán ülő lány és a cigányasszony találkozását mutattam be.